

EGY SZÓ A „DÁVID FERENCZ“ EMLÉKALAPITVÁNYHOZ.

A magasztos eszme: „egy korszakot alkotó szellemnek örök emléket, állandó oszlopot emelni“ hamar testté vált. — A „Keresztény Magvető“ Aranykönyv című rovatában figyelemmel kísért bámulatos részvét és versenyos odajárulás feltűnő nagyságra, szinte reményfeletti mennyiségre, tetemes erőre emelte ez emlékoszlopot.

Én meggyőződve hiszem, hogy több komolyan gondolkodó lelkekben, szent vallásunk iránt melegen dobogó szivekben felmerül egy kérdés: hogy „a nagyszerű alapítvány, az eddigi javadalmazást tekintve, a teremtő szellem emlékéhez fűzhető célnak megfelel-é?“ mely kérdésre, szerény nézetem szerint, még eddig, szinte „nem-et lehet felelni. Ugyanis egy hiteért, s lelki szabadságáért áldozatul esett püspök emlékére emelt alapítványnak, véleményem, s meggyőződésem szerint, valódi célja lehet, kell hogy legyen:

Először: „Az alkotó szellem által, apostoli erővel, hitbuzgósággal, és szép renddel egybe alkotott testnek, hitfelekezeti társulatnak fentartása, szilárdítása és terjesztése.“

Másodszor: A püspöki hivatal körében mutatkozó hiányok, szükségletek fedezése, mennyiben ezek, az elébb említett céllal szorosán kapcsolatosak.

Harmadszor: Az alakuló eklézsiáknak, vagy hanyatlásra indult hitközségeknek gyarapítására, védelmére, támogatására látható és fenntartó segílyt adni.

Negyedszer: Papi és iskolamesteri állomásokat, hol közérdekből (status ratio) kell ilyeneket fentartani, de helyi javadalommal kellően biztosítva nincsenek, lehetőleg biztosítani, segíyezni.

E négy tételben van, egyéni nézetem, s határozott véleményem szerint felállítva egy hitfelekezetet alkotott püspök emlékére keletkezett alapítvány főcélja, és e tekintetben írok meg néhány ide vonatkozó észrevételt.

Az első általános állításra, már a harmadikban szinte elégséges irány van kimutatva, csak lelkiismeretes megfontolás, komoly és csalhatatlan helyi felismerés, tájékozás vezérelje az osztó határozatokat.

A második állításra, többek közül, például csak egyet kívánok ez idő szerint felhozni. A koronkénti püspöki vizsgálatra mulhatatlanul szükség van, de azon értelemben, mint mikor kifosztott szegényes állapotunkban, a püspöki állomást, vizsgálatok alkalmával, eklézsiák és belső emberek, erejükhöz, s áldozatkészségükhöz képest nyújtott honorariummal, tiszteletdíjjal támogatták s tartották fenn. — Ma napság merőben más körülmények más intézkedéseket vesznek igénybe; tekintve a püspöki vizsgálatnak hatáskörét, jótékony befolyását

a vallásos buzgóság élesztésére, az ekkleziák és belső emberek szellemi és anyagi emelkedésére, kölcsönös viszonyaik szilárdítására, s egész hitfelekezetünk felvirágzására ;

tekintve az ekkleziákat és belső embereket terhelő, s naponként sokasuló polgári és állami követelményekre, ezek mellett a kepe jövedelemnek évenként nevededő, számokban felmutatható apadására, s oly mennyiségű, s tán bevehetetlen kepehátrálékokra, melyekből bizony szép nyugdíjalapot lehetne létesíteni ;

s tekintve egyházi közvagyonunknak, ez időben szép szerencsével emelkedett gyarapodására, s vallásos czélu alapítványok keletkezésére, azon határozott nyilatkozatra kell jőnünk, hogy a koronként „előforduló püspöki vizsgálatnak szabályozott illő díjazása ódázhatlanul szükségessé vált,“ s erről gondoskodni s tüzetesen intézkedni egyházi kormányunk van hivatva, hogy az eddig gyakorlott, ugyan önként teljesített, s hordozott váltakozó díjazás, ne essék az ekkleziák szegényes pénztára, s még szegényebb belső emberek több helyt hosszabban nyomasztó terhére.

Ez is egy püspök emlékalapítvánnyal szoros kapcsolatban áll, talán sok másoknak is nézete szerint.

A vallás és idekapcsolt erkölcs és isteni tiszteletet érdeklő oktatásban kitünő tanítók ösztöndíjazása szintén ez alapítvány keretébe tartozik, felekezeti tanítóink működését tekintve még a községi iskoláknál is, ha az ily oktatást vezető s folytató mestereink nem községi tanítók is egyszersmind, mint már alkalmilag néhány felekezeti iskoláknál tényleg bebizonyult, de e tekintetben is csak a vallás és erkölcstanbeli munkálat eshetik díjazás alá, mert a polgári és állami tanítást a magyar haza bármelyik európai mivel állammal versenyezve mutathatja fel, s a nevelés és oktatás körül tett intézményeivel, koronkénti javításaival, s fokozott ösztöndíjazásaival, magos eredményekre számítani jogunk van.

Irodalmi termékek pártolása és díjazása csak olyakra számítható, melyek vallásunk alapelveinek, igazságainak, történelmi felderítését, mostoha viszonyok miatt rejtegetett fontos okmányoknak ismertetését, egyházi történelmünknek sok ellenszenves elferdítésektől való kitisztázását, vagy kitüzött pályázati kérdéseknek, feladványoknak megoldását, megfelelő feldolgozását, s t. eféléket tartalmaznak, és szakbizottsági bírálata szerint ítéltetnek díjazásra méltóknak ; mert a kézi könyvül, vagy magánhasználatra szolgáló dolgozatok, ha jók, keresett kelendőségükben, még ismételt kiadásban is, az érdemlett díjazást megnyerik.

Nem jöhet tekintetbe a szegények, árvák, özvegyek segélyezése, a mi ugyan általános keresztényi erény, de az ilyenek azon czélu alapítványok javadalmához tarthatnak igényt. Annyival kevésbé lehet ezt helyeselni, mert a közelebb gyakorlatba vett aprólékos szétosztogatás, nem egyéb, mint a magasabb czélu alapítványi javadalomnak szétforgácsolása hasznos eredmény nélkül, mert a kik keresztényi szeretet és kegyesség segélyére, vagy kézi munkájokra vannak utalva, azokat a szétosztott egy vagy kétszeri csekély adomány ugy se menti

meg sorsoktól, s nem emeli ki szegényes helyzetökből, kivált, midőn felmerül még az is, szemtanulag igazolva, hogy míg az osztályból részesültnek keze közt tartott a nyert pénzből valami, addig józan fővel nem igen lehetett látni. — A több apró részleteket együtt véve, nagyobb közérdekű szükséglet fedezését tették volna lehetővé.

A Dávid Ferencz alapítvány homlokzatára az emberiség legnemesebb, s magasztosabb szellemi kincse, féltettebb zászlója „a lelkiismeret szabadsága“ van kitűzve, úgyhiszem minden unitarius igaz lélek nézetével találkozom, midőn azt állítom, hogy a dicső alkotónak emlékére megteremtett, nevéhez és művéhez méltó alapítvány helyes és célirányos kezelésénél annak vitalis érdekeit kell figyelembe tartani, s gyakorlatilag követni; s az előbb irt tételeknél is évenként a legérdekesebb, s tán égetőbb szükségekre szorítkozni, hogy időnként jelentékenyebb segélyt, s gyámolítást lehessen nyújtani, s rendre nagyobb mérvben láthatóvá, észlelhetővé tenni ez alapítvány hasznosságát, hogy időről-időre az alkotó szellem dicsősége fényesebb, az alapítványt kigondoló és megteremtő utódnak neve és érdeme a késő nemzedék előtt is háládatosan elismert és hirdettet legyen.

Még végre ide sorolhatónak vélem a zsinat tartás szükségletét negyedévi fordulóban.

Megnyitám e közérdekű tárgyalásnak rendjét, hogy többek s behatóbb értelmek hozzászólva, a kezdetben fenhagyott jognál fogva, egyházi kormányunk idők folytán tüzetes értekezés és határozott intézkedés által, mint törvényhozó hatóság, bölcs és célravezető rendeleteket tehessen, s gyakorlatba hozhasson.*)

Gyöngyösi István,
egyh. közügy főigazgató.

*) Teljesen igazat adunk e cikk t. írójának abban, hogy a Dávid F. alapítványt czélszerűbben kellene felhasználni, mint a hogy most használtatik. Ezért örömetst tért nyitunk folyóiratunkban e tárgy körüli eszmecserére, hogy az minél részletesebb megvitátást nyerjen addig is, míg maga az egyh. főtanács fogná — talán már legközelebbi összejövetele alkalmával — a felhasználás módosztatának megváltoztatását tárgyalni. Másfelől azonban nem mulaszthatjuk el megjegyezni, hogy a t. cikkíró ur oly számos és oly nagy dolgokra terjeszkedett ki ajánlatával, a melyekre a Dávid F. magában szép, de mégis szerény alapítványa nem ér el. Mindössze is évi ötszáz forintról van szó. Hanem már ebből fedezni a püspöki vizsgálat költségeit, vagy mondjuk tiszteletdíjait is bizony alig lehetne. Mi jutna akkor az ajánlatba hozott vallástanítói ösztöndíjazásokra, az irodalmi termékek pártolására, egyházközségek segélyezésére s a mi egymagában az egész alapítvány jövedelmét felemésztené: a zsinattartás költségeinek fedezésére? Ha az alapítvány mostani felhasználása czélszerűtlen, bizony az ajánlott módok sem látszanak gyakorlatiaknak, mert annyiféle szükségre oly csekély összeg annyi, mint szárazságban a futó eső. De mert mi e szükségeket egyáltalán nem vonjuk kétségbe, sőt egyházunk közvagyonának az újabb időben lett mindenesetre szép gyarapodását sem látjuk oly rózsás színben, abban a meggyőződésben vagyunk, hogy gondolkozzunk ugyan az alapítvány czélszerűbb felhasználásáról is, de még főbb dolognak tartanók, ha annak gyarapításáról is gondolkoznánk, mert most egyedül a főt. püspök ur ápolja még szeretett gyermekét.

Szerk.

FRANCZIAORSZÁGI LEVELEZÉS.

P á r i s, január 1884.

(Az 1883. év. — A párisi theol. kar megnyitó ülése. — Luther százados emlék-
ünnepé Párisban. — A theol. társulat ülése nov. 27-én és december 18-án. —
A halottak: Henri Martin.)

Szerkesztő úr!

A legutóbb lejárt év nem fog megmenekülni az általános törvény alól, miszerint megkezdésével lelkesülten üdvözölték azon reményekért, a melyeket keltett, azon nagy dolgok várásáért, melyeknek valósulni kellett; elmúltával félreismertetett, hibáztatott, mert nem felelt meg a bizalomnak, melyet benne helyeztek. Olvassa el ön azokat a búcsuztatókat, a melyeket minden árnyalatu sajtó minden országban kötelességének hiszi elmondani december 31. napja után azon időszakról, a melyet e nap bezár — úgy fogja találni, hogy mindenikben egy érzelem, a csalódás érzelme uralkodik. Ugy látszik, hogy az emberek mindent csak az időtől várnak és éppen semmit se maguktól, kezdeményezésüktől, munkájuktól, törekvésüktől s az igazság és a gyakorlati jó keresésében való kitarásuktól. Világos, hogy ha az ember mindig mindent valami deus ex machina-tól vár, különös csalódásoknak teszi ki magát az életben! Hogy tisztas eredményre juthassunk, nemcsak az szükséges, hogy előre törekedjünk, hanem az is, hogy a földi, egyéni élettől ne várjunk többet, mint a mennyit adhat és adnia kell. Ha mindnyájan erélyesebbek s egyenként munkásabbak volnánk, ha vágyaink nem volnának határtalanok, reményeink túlzottak, az élet kevesebb csalódást nyujtana. Egyébiránt annak, a ki a dolgokat nyugodtan szemléli, mindenik év maga után valami bevégzett jó dolgot s a haladás után valamely lépést jelez. De hogy ezt a jót meglássuk és ezt a haladást megérezzessük, nem szabad türelmetlennek lennünk s itt a földön valódi tökéletességről álmodoznunk. Valaki azt mondotta: „Az Isten türelmes, mert örökké való“ — az ember talán azért oly türelmetlen, mert e földön nem örökké való és éppen ezért készséggel feláldozná a jövőt a jelenért, nem gondolván meg, hogy ha reményei valósulnának is, a világ folyása egészben véve, nem lenne jobb. — — De most veszem észre, hogy prédikációt kezdtem tartani, pedig éppen nem volt szándékom; igazolásomul még csak azt mondom, hogy ezek az elmékedések nem azoknak a különböző reflexióknak olvasására keletkeztek bennem, melyeket a lapok azokról a csekély eredményekről hoztak, a melyeket az 1883. év maga után hagyott. Világos, hogy ezek az eredmények azon szempont szerént, a melyből nézzük, lehetnek kicsinyek vagy fontosak, de minden esetre meg vannak, léteznek.

Hogy rendes körümben maradjak: ha a francia protestantismust